

Giedrė ČEPAITIENĖ

KREIPINIAI JONO JABLONSKIO LAIŠKUOSE

Šiuo metu profesoriaus Arnoldo Piročkinio rūpesčiu yra paskelbti 424 Jono Jablonskio laišakai (Jablonskis 1985; Jablonskis 1991). Dauguma šių laiškų rašyti lietuviškai (353), kai kurie rusiškai (70), o vienas lenkiškai.

J. Jablonskio laiškų turinys paprastai dalykinis, todėl juose maža asmeniškumo ar emocijų. Šia prasme kiek labiau skiriasi laišakai sūnui Konstantinui, dalis Kazimierui Jokantui skirtų laiškų ir dar vienas kitas.

Kreipinius J. Jablonskis laiškuose paprastai vartoja tik laiško pradžioje arba išvis nevartoja. Laiškai be kreipinių pagal parašymo tikslus esti dvejopi: 1) skirti aptarti rūpimos kalbos, knygų leidybos ar visuomeninių organizacijų veiklos klausimus (plg. Jablonskis 1985: 47, 94, 324–352 ir kt.); 2) adresuoti įvairių įstaigų vadovams. Pastarieji laišakai paprastai pradedami adresato įvardijimu, pvz., *Prof. M. Biržiškai, humanitarinio fakulteto dekanui; Švietimo Ministeriui K. Jokantui; Humanitarų Fakulteto Dekanui prof. V. Krėvei-Mickevičiui*. Panašiai elgiamasi ir kai kuriuose laiškuose, skirtuose Juozui Tumui. Jie tai pat neretai pradedami adresato luomo įvardijimu (*Kun. J. Tumui*), o vėliau arba pavartojamas kreipinys, arba rašoma visai be kreipinio. Žinoma, vienas kitas kreipinio neturintis laiškas yra kitoks, nederantis į minėtas grupes.

Dabar kreipimuisi paprastai vartojamas asmens (t.y. daiktavardžio) šauksmininkas, kartais – išplėstas pažyminiai (LKG III: 689–683; DLKG: 637–638). J. Jablonskio laiškuose kreipinių vartojimo tendencija kiek kita. Čia daug dažniau kreipimuisi nusakyti vartojami įvairūs įvardžiutiniai būdvardžiai be pažymimųjų žodžių.

Dažniausiai kreipiamasi būdvardžiu *gerbiamasis* (*gerbiamoji, gerbiamieji*). Taip J. Jablonskio elgtasi beveik visus susirašinėjimo metus (1904–1926), šitaip kreiptasi beveik į visus korespondentus. Pažymėtina, kad nė karto išlikusiuose laiškuose šitaip nesikreipta vos į keletą žmonių – rašytoją Joną Biliūną, į Petrą Leoną, Povilą Višinskį ir į sūnų Konstantiną. Toks kreipinys nevartotas ir išlikusiuose laiškuose Vincui Kudirkai. Į minėtuosius asmenis J. Jablonskio kreiptasi šiltesniais žodžiais, o tai leistų manyti, kad šiuos žmones siejo anaiptol ne vien dalykiniai ryšiai.

Susirašinėjimo pradžioje porą kartų pavartota forma *gerbiamasai*. Šią formą J. Jablonskis yra aprašęs gramatikose. 1901 m. gramatikoje, aiškinant įvardžiutinių būdvardžių sandarą (čia jie vadinami dvilypuotaisiais), teigiama, kad jie “yra sudurti iš vientisojo būdvardžio ir išvardžio *jis* arba vardininko linksnyje

patvirtinamosios dalelės *a'*", tačiau greta esančiose linksniavimo paradigmose tokių pavyzdžių nepateikiama (Jablonskis 1957: 84–85). Panašiai kalbama ir 1922 m. gramatikoje (Jablonskis 1957: 211). Kaip rodo laiškai, pats J. Jablonskis po 1905 m. tokios formos nebevartojo.

Kartais laiškai pradedami kreipiniu *brangusis*. Ankstyvojoje J. Jablonskio korespondencijoje šis kreipinys itin retas – pavartotas vos kartą laiške, skirtame P. Višinskiui (1904 m. lapkričio pabaiga). Vėl šį kreipinį randame 1924–1927 metų laiškuose. Po kartą jis pavartotas laiškuose Juozui Balčikonui (1924 06 11), Kazimierui Jokantui (1925 05 07) ir Merkeliui Račkauskui (1927 06 16), o porą kartų taip kreiptasi į Zigmą Kuzmickį (1927 08 06; 1927 12 16). Vieną kartą, rašydamas Gabrielei Petkevičaitėi-Bitei jos išėjimo į pensiją dienomis, J. Jablonskis kreipiasi 2 būdvardžiais: *Brangioji, gerbiamoji* (1924 10 18).

Dar rečiau kreipimuisi vartotas būdvardis *mylimasis* (*mylimieji*). Tokį kreipinį po kartą J. Jablonskis pavartojo susirašinėdamas su sūnumi Konstantinu, laiškuose Juozui Tumui–Vaižgantui, Lietuvių mokslo daraugijai bei Stasiui Dabušiui. Beje, pastarasis laiškas neišlikęs, žinomas tik jo nuorašas. Jame užfiksuota paprastoji (ne įvardžiuotinė) būdvardžio forma *mylimas*, A. Piročkino nuomone, priskirtina nelabai raštingam perrašinėtojų (Jablonskis 1985: 101).

Porą kartų pavartoti išplėsti būdvardiniai kreipiniai. Jie išplėsti savybinu įvardžiu *mano*. Vieninteliame žinomame laiške J. Biliūnui rašoma *Mano mylimasis* (1905 01 26), o kreipinys *mano brangusis* pavartoti laiškuose profesoriui Eduardui Volteriui (1926 03 06) ir Z. Kuzmickiui (1926 03 06). Paprastai sakoma, kad savybiniai įvardžiai nusaką priklausomybės santykius, o įvardis *mano* parodąs daikto priklausymą kalbėtojui (LKG I: 673; DLKG: 261). Atrodo, kad toks apibūdinimas šiuo atveju ne visai tinka. Į junginį *mano brangusis* sinchroniškai galėtume žiūrėti kaip į pasakymo *tu esi man brangus* nominalizaciją. Indoeuropiečių kalbose tokia kilmininko/naudininko kaita įprasta (Fillmor 1981: 460). Kaip teigia A. Rosinas, konstrukcijas su savybiniais kilmininkais ir naudininkais galima laikyti viena kitos perifrazėmis (Rosinas 1988: 22). Panašius pasakymus J. Jablonskis yra vadinęs nutinkančio kam ir esančio kam dalyko naudininku bei pabrėžęs, kad jie vartojami “ne tik tai daikto nuotykiams žymėti, bet ir įvairiausioms jo būsenoms reikšti” (Jablonskis 1957: 600). Matyt, ir minėtųs kreipinius galima būtų traktuoti kaip parodančius būseną. Žinoma, tai lemia ne pažymins (įvardis), bet šių kreipinių pagrindas – būdvardis.

Esama išplėstų daiktavardinių kreipinių. Jie plečiami būdvardžiais, pvz.: *Mylimas Drauge* (laiškas V. Kudirkai, 1883 04 14), *Brangus Drauge* (P. Višinskiui, 1903 04 11), *Brangieji Draugai* (mokytojų suvažiavimui, 1928 11 03), *Brangus Tautietis* (nežinomam adresatui, 1898 11 14), *Gerbiamoji Tautiete* (Mortai Zau-niūtei, 1904 12 09). Atkreiptinas dėmesys, kad šiuose junginiuose J. Jablonskis vartoja ir paprastąją, ir įvardžiuotinę būdvardžio formą. 1922 m. gramatikos pavyzdžiuose taip pat randame sakinių ir su paprastąja, ir su įvardžiuotine būdvardžio forma: *Ko verki, sesele jaunoji? Ko liūdi sesele, balta lelijėle* (Jablons-

kis 1957: 408). Žinoma, pateiktieji pavyzdžiai nėra visiškai adekvatūs: pirmajame sakinyje turime daiktavardinį kreipinį, išplėstą įvardžiuotine būdvardžio forma, antrajame – kreipinys išplėstas priedėliu ir jame pavartota paprastoji būdvardžio forma. Kalbėdama apie šio tipo kreipinius, Antanė Kučinskaitė kaip vartotinas nurodo tik įvardžiuotines būdvardžių formas (Kučinskaitė 1985: 62).

Tik vieną kartą į mums nežinomą adresatą J. Jablonskis kreipiasi šnekamajai kalbai įprasta forma *Sveikas gyvas* (1926 08 11). A. Kučinskaitė tokius laiškų kreipinius laiko familiariais (Kučinskaitė 1985: 72). Taigi toks J. Jablonskio kreipinys tarsi leistų manyti, kad laiško gavėjas turėjo būti gana artimas J. Jablonskio pažįstamas, juo labiau kad toks kreipinys – vienintelis palyginti gausioje kalbininko korespondencijoje.

Kreipimasis vien daiktavardžių šauksmininku J. Jablonskio laiškamams nėra būdingas. Paprastai čia vartojamas žodis *bro lau*. Vieną kartą, pavartodamas šį kreipinį drauge su vardu, J. Jablonskis kreipėsi į V. Kudirką: *Vincuti Brolau* (1883 07 15). Taigi adresatas įvardijamas itin šiltai, tarsi pats mieliausias žmogus, nors pačiame laiško tekste netrūksta įvairių priekaištų. Matyt, šiltais kreipinio žodžiais bandyta parodyti savo artumą buvusiam gimnazijos suolo draugui. Deja, vėlesni laišakai V. Kudirkai mums nežinomi. Nė į vieną kitą asmenį lietuviškuose J. Jablonskio laiškuose vardu nesikreipiama, tik viename atviruke, skirtame J. Balčikonui, minimas adresato vardas, tačiau čia sveikinamasi lotyniškai: *Josepho et consortibus Joanne cum consortibus salutem dicit* (1915 09 24).

Kreipimasis *bro lau* ypač dažnas laiškuose Juozui Balčikonui (16 kartų), Kazimierui Jokantui (12x), Merkeliui Račkauskui (7x), Kazimierui Būgai (4x), Petriui Leonui (3x). Po vieną kitą kartą taip kreiptasi į kitus korespondentus: Joną Basanavičių, Antaną Smetoną, Jurgį Šlapelį, Povilą Višinskį. Pagal šių kreipinių vartojimo dažnį spręsti apie korespondentų tarpusavio santykius galima tik iš dalies, nes išlikę anaip tol ne visi J. Jablonskio laišškai. Be to, tokiame lyginimui būtina abipusės korespondencijos analizė. Atkreiptinas dėmesys, kad dauguma laiškų su kreipiniu *bro lau* rašyti 1909–1913 metais iš Bresto, Gardino ir Veližo. Ar tik nerodo šie kreipiniai tam tikro kalbos tėvo nerimo, gyvenant ir dirbant toli nuo Lietuvos, kurį laiką net be šeimos, kai “išvažiavo tikra to žodžio prasme uždarbiauti, kaip į Ameriką” (Piročkinas 1978: 56)?

Kreipinių vartojimu ypač įdomūs J. Jablonskio laišškai K. Jokantui. Nors jis buvo J. Jablonskio mokinys Mintaujos gimnazijoje (Jablonskis 1985: 416), tačiau šiuos žmones siejo ne vien mokytojo – mokinio santykiai, bet daug artimesni ryšiai. Kaip minėta, laiškuose iš Bresto į K. Jokantą dažnai kreiptasi *bro lau*, vieną kartą – malonine forma *broliukai* (1909 10 29). Išskirtinis ir šių laiškų turinys: J. Jablonskis nuolat svarsto galimas K. Jokanto vedybas su kitataute ir bando jam patarti. Viename laiške (1909 m. lapkričio – gruodžio mėn.), tarsi siekdamas įtaigumo, J. Jablonskis ima polemizuoti su įsivaizduojamais pašnekovais, perteikdamas galimas jų reakcijas, drauge pavartodamas kreipinius:

Kad aš šandien būčiau jaunas žmogus ir, apsigyvenęs kokioje nors sunkiai pradedančioje gyventi ir todėl labai opioje tautoje, įsimylėčiau tokią tos tautos mergelę, kuriai be galo rūpi savo tautos reikalai, tai, – tikėk manim, – aš jai tik padėčiau tais jos krašto reikalais rūpintis ir visa daryčiau, kad mano vaikai būtų geri tos tautos darbo žmonės (apie kalbą nebūtų jau nė šnekos). Kad man pasakytų, taip man darant, mano paties tautiečiai: “*Parsidavėlt*”, aš tikrai spiaučiau į juos ir drąsiai galėčiau pasakyti: “Hermofroditų auklėti nenoriu [...]”. Kad mano paties duktė suaugęs ir ištėkės kur už latvio, į latvių kraštą, aš jai pasakysiu: “Tavo vaikai, *vaikeli*, geri latviai tegali būti, tuo ir rūpinkis [...]”

[...] Savo dviejuose paskutiniuose laiškeliuose, man rodos, pertoli nudardėjai apie “patriotizmą”. Kad aš taip galvočiau, galėčiau drąsiai skelbti: “Imkit, *vyrų*, tas mergas, kurios jums tinka savo kultūra ir išauklėjimu, tauta čia yra niekis, gyvenkit ne Pilviškiuose, ne Kupišky, bet ten, kur išrandat augštesnę, geriau jums tinkamą kultūrą...”

Pažymėtina, kad tarsi cituodamas šnekamąją kalbą J. Jablonskis renkasi daiktavardinius kreipinius, kurie jo laiškuose nėra dažni. Atkreiptinas dėmesys, kad į dukrą čia kreipiamasi *vaikeli*, nors gimtojoje J. Jablonskio tarmėje žodis *vaikas*, nusakant giminystę, paprastai reiškia sūnų. Beje, minėtasis laiškas yra vieningas, kuriame kreipimasis į adresatą pavartotas ne tik laiško pradžioje, bet ir jo baigiamojoje dalyje: “Brolau! piršti aš pats negaliu [...]”.

Vėlesnieji laišakai K. Jokantui rašyti 1925 metais, kai šis buvo švietimo ministras. Dabar daugumos J. Jablonskio laiškų tonas kiek kitoks. Skiriasi ir pasirenkamieji kreipiniai. Beveik visi laišakai pradedami oficialiai, nurodant adresato pareigas: *Švietimo Ministerija: Ministr. J. Jokantui; Švietimo Ministeriui K. Jokantui; K. Jokantui, Švietimo Ministeriui*. Po šio įvardijimo kartais pavartojamas kreipinys *gerbiamasis*, o kartais visai be kreipinio pradedama dėstyti reikalo esmė.

Vis dėlto poroje ministrui skirtų laiškų randame tam tikrų išimčių. Viena jų, aiškinančiame Terminologijos komisijos sudarymo reikalus, visiškai nenurodomas adresatas ir kreipiamasi lotyniškai: *Salve, Carissime* (1925 03 16), o kitaime, pasakojančiame apie J. Jablonskio vasaros planus, kreipiamasi *Brangusis* (1925 05 07). Tai leistų teigti, kad nors dažniausiai J. Jablonskis laiškuose paisė tam tikros subordinacijos, vis dėlto leisdavo sau ne tik pagarbą, bet ir jausmus parodyti.

Kiti daiktavardiniai kreipiniai J. Jablonskio laiškuose reti. 1906–1917 metais susirašinėdamas su sūnumi Konstantinu jis paprastai vartojo kreipinį *vaikeli* (vos vieną kartą į sūnų kreipiamasi *mylimasis*). Iš Pskovo rašytuose laiškuose J. Šauliui porą kartų pavartotas kreipinys *tautietis* (1903 01 26; 1903 02 01). Vieną kartą laiške J. Balčikonui randame kreipinį *Pilieti* (1926 12 29). Mūsų dienų požiūriu, tai kanceliarinis, dažniausiai sietinas su teisėsaugos institucijomis, oficialus kreipinys. A. Kučinskaitės nuomone, jis tinka tik įstatymų vykdymą prižiūrintiems pareigūnams (Kučinskaitė 1985: 64). Žinant, kad J. Jablonskio ir J. Balčikonio santykiai buvo itin artimi, draugiški, toks kreipinys atrodo keistai. Tačiau jo esmę atskleidžia laiško turinys. Šiame laiške J. Jablonskis kviečia J. Balčikonį bendradarbiauti dienraštyje “Lietuvis”. Taigi kreipinio *pilieti* pasirink-

kimą veikiausiai lėmė ne korespondentų tarpusavio santykiai, bet platesnis kontekstas – skatintina veikla, o gal ir dienraščio pavadinimas.

Kitokie rusiškų laiškų kreipiniai. Šie laiškai dažniausiai skirti įvairiems mokslininkams bei valdininkams. Iš visų rusų kalba rašytų laiškų 4 adresuoti J. Balčikonui. Tik vienas iš jų pradedamas kreipiniu *Dorogoi Kollega*, kurio atitikmens *brangusis kolega* lietuviškuose laiškuose nerasta. Kituose rusų kalba rašytuose laiškuose šis kreipinys taip pat nebevartojamas. Juose kreipiamasi pagal įprastas rusų vartosenai tradicijas: nurodomas asmens vardas, tėvavardis, nerečiau jie palydimi įvairių epitetu.

Kreipdamasis į aukštas pareigas einančius asmenis, J. Jablonskis renkasi itin išplėtotus kreipinius. Peterburgo mokslų akademijos Rusų kalbos ir literatūros skyriaus pirmininkui A. Byčkovui skirti laiškai pradedami: *Vaše Vysokoprevoschoditelstvo, Mylostivij Gosudar, Afanasij Fiodorovič* (1897 05 09; 1899 03 21). Maskvos universiteto rektoriui G. Ivanovui rašoma: *Vaše Prevoschoditelstvo Monogouvažajemij Aleksej Aleksandrovič* (1888 03 09). Tuo pačiu stiliumi J. Jablonskio kreiptasi ir į savo profesorių N. Tichonravovą: *Vaše Prevoschoditelstvo Nikolaj Savvič* (1888 10 04). Laiškas rašytojui V. Korolenkai pradedamas kreipiniu *Mylostivij Gosudar*, nenurodant adresato vardo ir tėvavardžio.

Į kitus adresatus, paprastai kolegas mokslininkus, kreipiamasi ne taip įmantriai, tačiau vardą ir tėvavardį būtinai palydint pagarbos būdvardžiais *mnogouvažajemij* arba *dobreišij*. Jie pakaitomis vartojami laiškuose V. Lamanskiui (plg. 1896 06 04 ir 1901 02 03 laiškus). Į A. Šachmatovą, su kuriuo J. Jablonskį siejo ilgametis bendradarbiavimas rūpinantis Juškų žodyno likimu, kreipiamasi keletu: *Mnogouvažajemij Aleksej Aleksandrovič* (1897 01 11; 1897 04 01; 1901 m. vasario mėn.; 1901 09 14 ir kt.); *Dobreišij Aleksandr Aleksandrovič* (1900 12 10; 1901 04 18; 1901 m. gruodžio mėn.; 1902 01 07 ir kt.); *Glubokouvažajemij Aleksej Aleksandrovič* (1914 09 20). Pažymėtina, kad paskutinį kreipinį J. Jablonskis pavartojo rašydamas ne kuriais nors kalbotyros klausimais, o prašydamas pagalbos gabiam savo mokiniui. Laiškuose kitiems adresatams paprastai vartojamas būdvardis *mnogouvažajemij*.

Atskirai minėtini J. Jablonskio kreipiniai, vartoti laiškuose profesoriui Eduardui Volteriui. Iš 4 paskelbtų šiam asmeniui skirtų laiškų 3 rašyti rusiškai, o vienas – lietuviškai. Visuose rusų kalba rašytuose laiškuose J. Jablonskis kreipiasi *Mnogouvažajemij Eduard Aleksandrovič* (1894 m. gruodis – 1895 m. sausis; 1885 02 06; 1905 02 15), taigi taip, kaip į daugelį kitų kolegų. Lietuvių kalba rašyto laiško kreipinys daug šiltesnis – *Mano brangusis* (1926 03 19). Gal jis rodo per ilgąmetį bendravimą atsiradusią bičiulystę, gal pasirinktas taikantis prie laiško rašymo progos (E. Volteris sveikinamas “pasiekęs 70 metų amžiaus”), o gal tai atspindi lietuvių ir rusų kalbų stiliaus reikalavimus? Kol kas per maža medžiagos tiksliai atsakyti į šį klausimą, bet veikiausiai skirtingą kreipimosi būdą lėmė visi trys faktoriai.

Kaip jau minėta, iš visų paskelbtųjų laiškų tik vienas parašytas lenkiškai. Jis

skirtas lenkų kalbininkui ir tautosakininkui J. Karlovičiui. Šio laiško kreipinys itin rafinuotas: *Szanowny i łaskawy Panie! Dobrodzieju!*

Jono Jablonskio vartotų kreipinių analizė rodo, kad jų pasirinkimą lėmė keletas dalykų. Galima teigti, kad J. Jablonskis paisė kiekvienos kalbos turėtų tradicijų (tai rodo laiškai rusų ir lenkų kalbomis). Lietuvių kalba laiškų rašymo tradicijų dar neturėjo, taigi savo laiškais J. Jablonskis jas dar tik kūrė. Lygindami įvairiomis kalbomis rašytų laiškų kreipinius matome, kad J. Jablonskis netaikė mechaninio perkėlimo principo, o kūrė savitą, lietuvių būdą atitinkantį epistolinį bendravimą. Jo lietuviškų laiškų kreipiniai paprastesni, artimesni šnekamajai kalbai, o ne aukštajam stiliui. Atrodo, pasirenkant kreipinius, J. Jablonskis paisyta adresato visuomeninės padėties. Dažniausiai J. Jablonskio laiškuose kreipiamasi įvardžiuotinėmis būdvardžių formomis, kreipimasis daiktavardžių šauksmininku daug retesnis.

LITERATŪRA

DLKG – *Dabartinės lietuvių kalbos gramatika*, Vilnius: Mokslas, 1994.

Jablonskis J. 1957: *Rinktiniai raštai* 1, Vilnius: Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla.

Jablonskis J. 1985: *Jono Jablonskio laiškai*, Vilnius: Mokslas.

Jablonskis J. 1991: *Straipsniai ir laiškai*, Vilnius: Mokslas.

Fillmor Č. 1981: Delo o padeže. – *Novoje v zarubežnoj lingvistike* 10, *Lingvističeskaja semantika*, Moskva.

Kučinskaitė A. 1985: *Lietuvių kalbos etiketas*, Vilnius: Mokslas.

LKG I – *Lietuvių kalbos gramatika* 1, Vilnius: Mintis, 1965.

LKG III – *Lietuvių kalbos gramatika* 3, Vilnius: Mokslas, 1976.

Piročkinas A. 1978: *J. Jablonskis – bendrinės kalbos puoselėtojas*, Vilnius: Mokslas.

Rosinas A. 1988: *Baltų kalbų įvardžiai*, Vilnius: Mokslas.

WORDS OF ADDRESS IN J. JABLONSKIS' LETTERS

Summary

The majority J. Jablonskis' letters are written in Lithuanian (373), part of them are written in Russian (50) and only one – in Polish.

In the Lithuanian letters the address is usually some form of adjective. The form *Gerbiamas* is used very often. Sometimes we come across *brangusis* and very seldom *mylimasis*.

There are extended address forms consisting of adjectives and nouns: *mano mylimasis*, *mano brangusis*, *mylimas drauge*, *brangus drauge*.

Only once J. Jablonskis uses the colloquial form *Sveikas gyvas!* The person whom he addresses is not known to us.

The address consisting of a vocative noun is not typical of these letters. The form *brolau* appears rather only frequently and *Vaikeli* is used to address his son Konstantinas. J. Jablonskis addresses V. Kudirka with very warm words: *Vincuti Brolau*. There are no more personal names in the letters written in Lithuanian.

The addresses in the letters written in Russian are quite different. We come across number

of epithets used together with names and patronymics: *Vaše Vysokoprevoschoditelstvo Afanasij Fiodorovič, Milostivij Gosudar Gavril Afanasjevič, Vaše Prevoschoditelstvo Aleksej Aleksandrovič, Mnogouvažajemij Aleksej Aleksandrovič*. Professor E. Volter is addressed with the words *Mnogouvažajemij Eduard Aleksandrovič* in the Russian letters, and with the words *Mano brangusis* in the Lithuanian letters.

The addresses in the letters written in Polish to the famous linguist J. Karlovich are very refined: *Szanowny i łaskawy Panie! Dobrodzieju!*

It could be said that J. Jablonskis considered the etiquette of the letters written in the Lithuanian language more simple, closer to the colloquial speech which does not demand a higher style. That is why close people and those having many things in common with J. Jablonskis are usually addressed warmly—brolau, in other cases adjectives expressing respect are used. The same person can be addressed in different ways depending on whether J. Jablonskis writes to him as to somebody higher in office or to a person sharing common ideas. His letters evidence that J. Jablonskis paid great attention to the position the person he was writing to occupied, as well as to their personal relationship, choosing the language accordingly.

LITERATŪRA

WORDS OF ADDRESS IN JABLONSKIS' LETTERS

The majority of Jablonskis' letters are written in Lithuanian (57%) part of them are written in Russian (30%) and only 13% in Polish. In the Lithuanian letters the author usually uses terms of address. The form *brolau* (brother) is used very often. Sometimes we can find terms *brangusis* and very seldom *mylimasis*. There are extended address forms consisting of adjectives and nouns which indicate warm, friendly, intimate relations. Jablonskis uses the following form *brangusis* for all the persons whom he addresses. It is not known to us if the address consisting of a relative noun is not typical of these letters. The form *brolau* appears most frequently and it is used by authors of the 19th century. J. Jablonskis addresses V. Kudirka with very warm words: *brangusis brolau*. There are no other personal names in letters written in Lithuanian. The same words in Russian are quite different. We can find address number